

A török időkben sok szerzetesi iskola megszűnt, a városi (községi) iskolák létesülnek. A tanítók javadalmát részben az egyház, a község, részben a tanulók szülei által fizetett tandíjból élelmezésből, természetbeni lakásból, természetjárandóságából állott.

A Ratio Educationis sem hozott semmi lényegesebb újítást. A városban működő tanítók illetményeit készpénzzel fizették.

Rámutat a szerző az 1848-ban megjelenő törvényjavaslatra, mely szerint minden rendes tanító az „álladalom köztisztje (köztisztviselője)“. Ez szerint a tanító javadalmazása a következő: feltételek, 100—300 frt. ezüstben és minden tanuló után havonként 4 ezüst krajcár. (E javadalom négyszer annyi, mint amennyit 1868-ban megállapítottak!)

1860 évi „októberi diploma“ a tanítói fizetéseket leszállította, a tanítókat elbocsátotta.

1868. XXXVIII. t. c. népoktatásunk egész rendszerét szabályozta, 1907. XXVII. t. c. rendezi a tanítók fizetését, megnyitotta az államsegély útját. 1913. XV—XVI. t. c. a tanítók fizetését egyenlővé tette a X—XI. fiz. osztályban levő tisztviselők fizetésével. 1918. VIII. néptörvény a tanítókat az állami tisztviselőkre érvényes XI—VIII. fiz. o. sorolta egyben elrendelte, hogy a nem államiakat ugyanazon elvek alapján kell kezelni, mint az államiakat. 1929. évi V. K. M. rendelet szerint a népiskolai tanítók 10 %-a kinevezés alapján a VII. fiz. o. -ba került be. Ugyanezen kormányrendelet megállapítja a nem állami tanszemélyzet tagjainak fizetéskiegészítő államsegélyét és így a tanító és tanító között javadalmazásbeli különbség nem áll fenn.

Jelenleg a nem állami tanítók fizetését részben az iskola-fenntartó természetbeni és készpénzjárandósága, részben az államkincstár részéről engedélyezett fizetéskiegészítő államsegély adja. Természetesen ebből sok sérelem származik. A szerző a tanítói sérelmek alapos ismeretéről tesz tanúságot ezek részletes ismertetésénél.

Mindezek alapján a megoldásra váró problémákat a szerző a következőkben látja: 1. a tanítók egyenlő fizetését kell biztosítani (jelenleg az egyes iskolafenntartók a tanítóknak adott kedvezményeket nem egyformán nyújtották), 2. az iskolai terheket az adózók között egyenlően kell elosztani, 3. a katolikus és felekezeti iskolai tanítók áthelyezését törvényben kell biztosítani.

Könyvének további részében külön-külön a legkisebb részletekre is kiterjedve foglalkozik e három kérdéssel.

Dr. Becker Vendel nagy körültekintéssel és alapossággal dolgozta ki a felekezeti iskolák és tanítók érdekében javaslatát. A terv megvalósulása népoktatásunk egy égető kérdését vinné végre nyugvópontra. A javaslatok megvalósulásával megteremtődnének azok a feltételek, amelyek lehetővé tennék, hogy a tanítótság hazánk minden népiskolájában, napjaink fokozott kívánalmainak megfelelő keresztény nemzeti oktatást, nevelést folytasson.

Németh István

Szívós Donát, Szülők, tanárok négy szemközt. Korda kiadása. Budapest, 1944. 407. old.

A „szülők iskolájának“ hasznos kézikönyvével ajándékozta meg Szívós Donát a szélesebb értelemben vett pedagógiai irodalmat. Bölcs körültekintéssel gyűjti össze és világítja meg azokat a problémákat, amelyeket a kamasz- és ifjúkor szülők és nevelők számára egyaránt felvet.

A gazdag tartalmú könyv kiterjed a szülő és gyermek, tanár és tanítvány kapcsolatainak etikai, szellemi és anyagi-testi kérdéseire. Foglalkozik az elkényeztetett gyermekkel, alkiből minden önállóságot és lelki ellenálló erőt kiolt a túlzó szülői szeretet. A dacos gyermekkel, aki szembekerül szüleiével és feletteseivel. Ezzel kapcsolatban rávilágít a szerző a fegyelmezés mértékes és eredményes módjára; elítélve a két véletet: az álhumanizmust és a romboló brutálitást, mely a gyermeket és a nevelőt egyaránt megállazza. Tanulságos fejezeteket olvashatunk az „agyondoppingolt gyermek” sorsáról, aki a szülői nagyravágyásnak válik áldozatává. Megszívlelendő az a fejezete, melyben a lekötelezett tanár és a számító szülő méltatlan eljárását és fonák helyzetét vizsgálja. Különös életközelséggel szól a szerző a következő problémákról: *Amikor a szülő hazudik a gyermek helyett, A nagymama mint villámhárító, Haragtartó tanár — haragtartó szülő. Elvált szülők gyermeke. Diákszerilem és a szülők, Zsebpénz vagy semmi?! A zsúrral nevelő szülő, „Az én fiam nem lehet pap!” Férfias vonás.*

A könyv több sorából az apák és fiúk, az idősebbek és a fiatalok egyik legszomorúbb kérdése tántogtató elénk, mely sok szülőnek okozott fájó csalódást. Ezért külön fejezetben is jellemzi azt a kérdést: *Lehet-e a szülő nagyfiának bizalmasa?* Kétségtelen, hogy a nagyfiú és a szülő között felfogásbeli, érdeklődési (s ha nem is okvetlenül világnézeti, de) világszemléleti különbség van. Ha mármost a szülő nem igyekszik fia kamaszos problémáit megérteni, ha nem mutat együttérző tapintatot és jóindulatot a lelki-testi érlelődés folyamatának forrongó jelenségei iránt, akkor az érzékeny nagyfiú elzárkózik, bizalmatlanná lesz és így elhidegül szüleitől. A könyv egyik legnagyobb pedagógiai értékét éppen abban látjuk, hogy a szerző erre az alapvető kérdésre irányított és a figyelmet nyomatékkal felhívja, sőt sok leleménynyel mutat rá az orvoslására. Alapelve: amikor a kamaszkor elkerülhetetlen visszaállásai jelentkeznének akár a szellemi téren (a rossz tanulmányi eredményben, az érdeklődés üdeségének és frissességének fakulásában) továbbá a lelki és jellemélet terén (hitetlenkedés, blazírtság, enklési megtévelyedés, modortalanság, félszegség, ingerlékenység stb.) olyankor „nem szörnyűködni, botránkogni, fenyegetni, vagy pénádkálni kell”, hanem a bajt megértő szeretettel megelőzni, esetleg csökkenteni. Megszívlelendő ez a tanácsa: „Az önködésünk ne utólagos büntetés legyen, hanem preventív szeretet, hogy a gyereket nagyobb bajoktól megóvjuk.”

A szerző eljárásmodja a tárgyalásban a következő: Lehetőleg megtörtént eset elbeszélése során elénk állítja az egyes hibát vagy a megbeszélendő helyzetképet. Ezután a maguk vagy gyermekük vélt igazságának védelmében vitatkozó szülők szájába adja — párbeszéd formájában — az ellenérveket. Végül ezek nyomán a saját pedagógiai tapasztalatai és meggyőződése szerint megadja a helyes magatartás irányelveit. Párbeszédet által igyekszik az egész tárgyalásnak közvetlen színezetet adni. Dialógusait azonban olykor mesterkéltnek érezzük. Bennük u. i. a tanárral vitatkozó szülő mindig pontosan azt feleli, kérdezi, vagy veti ellen, ami a szerzőnek előre tervbevetett gondolatmenetét tovább bontakoztatja. Viszont kétségtelen, hogy olyan szülők számára, akik nem olvasnának el elméleti jellemlelektani értekezéseket, ezek a dramatizált fejtegetések könnyen olvashatóságuk és élelenségük folytán vonzóbbak lehetnek.

Pedagógus számára a könyv — sok részletprobléma megvilágításán felül — azt a fontos belátást nyújtja, hogy a gyermek lelkehez, annak kicsiny, de

sonsdöntő problémáihoz sohasem szabad fölényeskedő, gúnyos, nyers, hideg meg-nemértéssel közeledni, hanem csakis beleéllő, megértő, szeretetet sugárzó türelemmel.

Visy József

Szili Török Dezső, Táblai rajz és rajztanítás a népiskolában.

42 oldal. LXIV. tábla. Ablaka nyomda, Szeged.

„A Népiskolában mincsnek mellék tárgyak, a lélek képességeinek összehangzatos kifejllesztéséhez egyaránt szükség van valamennyi tárgy tanítására. Sokan elhanyagolják a rajz helyes tanítását azok közül is, akik egyébként a népiskolai oktatás, nevelés, egész területén átlagosan felülül tudnak felmutatni.“ — mondja könyvhöz írt előszavában dr. Köves Sándor kir. tanfelügyelő.

Valóban minden tárgy összehangzatos tanításával érhetjük el a népiskolai oktatásunk célkitűzéseit. Hisz többek között a rajz tanításban is kínálkozik olyan nevelési lehetőségek, melyeket más tárgyak tanításával el sem érhetünk.

Szükség volt olyan könyvre, amelyik a népiskolai rajz tanítás módját és feldolgozott tanítási anyagát adja.

Szili Török Dezső könyvének első részében a népiskolai rajz tanításának elméletével foglalkozik. Tanítási vázlatmintákban minden osztály számára ad egy-egy jellemző tanítási vázlatot. A második részben a tanító illusztratív, magyarázó rajzaihoz ad hasznos tanácsokat. Ezek révén a különösebb rajzkész-séggel nem rendelkező tanító is meg tudja rajzolni azokat a legegyszerűbb rajzokat, amelyek tanításánál nélkülözhetetlenek.

LXIV táblán a módszeres követelményeknek megfelelően, részletesen óránól-órán feldolgozva nyújtja a népiskolai osztályainak anyagát.

Szili Török Dezső hasznos munkát végzett. Meggyőződésem, hogy munkája magyarázóban hozzájárul a népiskolai rajz eredményesebb tanításához.

Németh István.

Makkai Sándor, Szabad vagy. 2 kötet. Budapest, 1943. 351+400 oldal. Révai kiadás.

Az iskola életét tárgyalló regényekre mindig érdeklődéssel figyelünk.

Regény-trilógiájának ebben a részében Makkai az Ernye nemzetség további sorsát meséli. (Az előző kötetek: *Mű Ernyeiek, Szép kísértet.*) Részletes kortörténeti képekkel és mélyreható lélektani rajzokkal színezve mondja el az Ernyeiek életének alakulását. Középpontjában Ernye Tamás áll. Az ő középiskolai és egyetemi évei, majd helyettes tanári működése az a mag, amely köré a szerző komoly, igényes és elmélyült regény-cselekményt épít.

Ernye Tamás a nagyenyedi kollégiumban végzi gimnáziumi tanulmányait. Ennek elmesélése során bő alkalmat talál Makkai a századeleji diákleletnek és a híres kollégium belső világának bemutatására. — A kolozsvári egyetemen Tamás a bölcsészeti karra iratkozik be a magyar és történelem szaktárgyakra. S itt a regény már a jóértelemben vett művelődéstörténelemmé bővül. Megismertet a világháború előtti kolozsvári egyetem professzoraival s a kolozsvári egyetemi ifjúság különféle tudományos, társadalmi és politikai megnyilvánulásait. A háttérben már ott kísért az a nemzetközi feszültség és elégedetlenség, amelynek kirobbanását hamarosan meg is hozta a szerajevói gyilkosság.